

Trestní odpovědnost znalců

**Křivá výpověď, nepravdivý, hrubě zkreslený a neúplný znalecký
posudek - § 346 TrZ**

Marek Fryšták

katedra trestního práva

Sankcionování znalců - přestupky a trestný čin

- snaha vynutit kvalitní znalecký posudek/ znaleckou činnost „silou“, tj. pohrůžkou sankce, trestu, kdy výše ukládaných pokut může být pro znalce existenční záležitostí
- znalecký zákon nově upravuje
 - 15 skutkových podstat přestupků, kterých se může dopustit znalec, znalecká kancelář nebo znalecký ústav (za 7 z těchto přestupků lze uložit pokutu do 500tis. Kč)
 - 8 skutkových podstat, kterých se může dopustit osoba vykonávající jednorázově znaleckou činnost (za 5 z těchto přestupků lze uložit pokutu do 500tis. Kč)
 - 4 skutkové podstaty u osob, které nejsou znalci, znaleckými kancelářemi nebo znaleckými ústavami (za všechny 4 uvedené přestupky lze uložit pokutu do 500tis. Kč)
- pouze jeden přestupek ukládá znalci sankci za nepravdivý posudek; ostatní přestupky nemají na pravdivost posudku vazbu
- znalci se budou urputně „hádat“ o znaleckou odměnu; pokud totiž znalec vyúčtuje znalečné, a soud mu ho nepřizná v plné výši (například na žádost strany sporu), pak se znalec dopouští přestupku; pokud znalec dvakrát chybně vyúčtuje znalečné, pak se dopouští přestupku opakovaně; to může být důvod pro ztrátu znaleckého oprávnění

III.ÚS 2895/15 ze dne 16. 2. 2016

- příslušným ustanovením § 346 TrZ je chráněn zájem na správném zjištění skutkového stavu jako základu zákonného rozhodnutí o vině a trestu obviněného
- trestněprávní postih nepravdivých, hrubě zkreslených či neúplných znaleckých posudků reflektuje význam, který zákonodárce připisuje činnosti soudních znalců pro rozhodování různých orgánů, včetně orgánů soudních
- znalecké posudky jsou vyžadovány v případech, kdy je nezbytné vysoce odborně a objektivně posoudit konkrétní otázku
- v rámci trestního řízení tyto nabývají na důležitosti s ohledem na to, že jimi mají být objasněny skutečnosti významné pro trestní řízení, vztahující se zpravidla k otázkám viny

§ 346 TrZ

- odst. 1) kdo jako znalec podá nepravdivý, hrubě zkreslený nebo neúplný znalecký posudek
- odst. 2) kdo jako znalec před soudem, státním zástupcem nebo policejním orgánem, který koná přípravné řízení podle trestního řádu
 - uvede nepravdu o okolnosti, která má podstatný význam pro rozhodnutí nebo
 - takovou okolnost zamlčí
- druhá základní skutková podstata (druhý odstavec) je ve vztahu speciality k té první, neboť pro to, aby vůbec znalec mohl v chráněných právních řízeních naplnit skutkovou podstatu podle § 346/2 TrZ, musí nutně naplnit základní skutkovou podstatu podle § 346/1 TrZ – vystupuje-li totiž v chráněném právním řízení jako znalec, činí tak proto, že ve věci podává znalecký posudek
 - tj. fakticky musí nejprve vypracovat znalecký posudek ve vztahu ke kterému je v příslušném řízení následně vyslýchán

- pokud znalec vypracuje a podá znalecký posudek, který zadal orgán veřejné moci (resp. vyžádala-li si jej soukromá strana) pro účely jednoho z chráněných řízení
- a tento znalecký posudek obsahuje nepravdu o okolnosti důležité pro rozhodnutí či naopak takovou okolnost zamlčuje, nepůjde o odpovědnost podle § 346/1 TrZ, ale podle § 346/2 TrZ
- na rozdíl od svědka osoba v procesním postavení znalce může „uvést“ takovou nepravdu či „zamlčet“ takovou okolnost i jiným způsobem než při svém výslechu

Vznik trestní odpovědnosti

- má-li vzniknout odpovědnost pro tento trestný čin, musí znalecký posudek podaný znalcem trpět alespoň jednou ze tří vad (postačí tedy každá sama o sobě – srov. i NS 4 Tdo 439/2021) - nepravdivost, hrubé zkreslení či neúplnost
- není třeba posuzovat, do jaké míry byl znalecký posudek významný z hlediska účelu svého použití, to ostatně ani znalci nemusí být známo; taktéž nerozhoduje, pokud se příslušný orgán v řízení k závěrům znaleckého posudku nepřikloní, resp. že podle předmětného znaleckého posudku nerozhoduje (srov. 6 Tdo 111/2020 či IV. ÚS 1640/2020)
- nezáleží ani na účelu, který vadným znaleckým posudkem sleduje znalec (např. pomoci konkrétní osobě, ušetřit čas, resp. ulehčit si práci apod.)
- trestnost nevylučuje, že znalec na některou skutečnost, v jejímž důsledku je znalecký posudek neúplný, nebyl výslovně tázán, ale byl smířen s tím, že bez uvedení takového skutečnosti je jeho posudek celkově zavádějící a to ať již na ni přišel sám až v rámci průběhu zpracovávání posudku, nebo ať už by od počátku očekával, že se jej zadavatel na ni dotáže, ale nedošlo k tomu z důvodu neznalosti zadavatele

Podání znaleckého posudku

- znaleckým posudkem se rozumí formalizovaný odborný text dle § 27 a násl zákona o znalcích
 - vzhledem k vcelku striktním formálním požadavkům je jednoznačné, kdy o znalecký posudek jde
 - tento trestný čin nelze spáchat podáním čehokoli jiného, a to i kdyby takový dokument byl použitelný jako důkaz v právním řízení (např. odborné vyjádření, listinný důkaz mající povahu analýzy zpracované soudním znalcem atd.)
- otázkou je, zda je možné znak znaleckého posudku naplnit tehdy, podá-li znalec nedokonalý či vadný znalecký posudek, v němž například chybí některá z podstatných náležitostí (např. otisk znalecké pečeti či podpis znalce)
- lze mít za to, že pokud znalecký posudek nespĺňuje všechny náležitosti, nemůžeme se jeho podáním znalec dopustit trestného činu podle § 346 TrZ, byť za splnění dalších podmínek není vyloučena jeho trestní odpovědnost pro jiné trestné činy (nap. podvod či poškození cizích práv či za pokus komentovaného trestného činu)
- trestní odpovědnosti se znalec nevyhne např. jen proto, že hrubých zkreslení či vyslovených odborných chyb je v jeho posudku takové množství, že se o znalecký posudek de facto ani nejedná; obdobně to bude platit tehdy, zpracoval-li jinak formálně bezvadný znalecký posudek znalec mimo svou odbornost

- podáním se rozumí odevzdání hotového znaleckého posudku zadavateli či popřípadě jiné osobě
- lze tak učinit písemně, elektronicky či ústně do protokolu
- pro naplnění znaku „odevzdání“ je nerozhodné, je-li zadavatelem posudku orgán veřejné moci a znalecký posudek se podává pro účely dokazování v právním řízení vedeném před tímto orgánem, nebo zda si jej objednal jednatel pro jiné účely, typicky v rámci realizace soukromoprávních vztahů

Nepravdivý posudek

- za nepravdivý znalecký posudek se považuje ten, u něž jsou v rozporu s objektivní realitou všechny znalecké závěry a všechny podstatné okolnosti, tedy je úplně smyšlený, zfalšovaný atd.
 - půjde tedy o znalecké posudky vypracované ryze účelově, u nichž znalci vůbec neprovedli zkoumání deklarovanými metodami nebo si své závěry zcela vymysleli
- KS Brno 9 To 247/2021-228, 18.11.2021
 - ... tento posudek obsahoval nepravdivé a matoucí závěry... znalec zcela ignoroval stopy, které byly policejním orgánem zjištěny při hledání místa dopravní nehody, byly zadokumentovány a byly znalci k dispozici a on přesto stanovil rychlost vozidla, aniž by provedl analýzu rychlosti tohoto vozidla, stejně jako neprovedl analýzu střetu vozidel ... posudek vykazuje extrémní stupeň nedbalosti a vysokým stupněm neodbornosti
 - ... jediné, co zůstává zcela nejasné je motiv jednání obžalovaného; nabízí se ziskovost, která však prokázána nebyla nebo narcisismus našeho obžalovaného, který tak jak se předváděl u odvolacího soudu, trpí pocitem zřejmé nadřazenosti nad ostatními, avšak je nám ulehčeno to, že motiv není součástí skutkové podstaty trestného činu a tudíž se jím nemusíme tak hluboce zabývat

Hrubě zkreslený a neúplný posudek

- hrubě zkresleným je znalecký posudek, není-li nepravdivý ve své úplnosti, ale je-li nepravdivý jen částečně, v důsledku čehož je však jeho celkové vyznění zavádějící, a to nad míru přípustné odlišnosti názorů soudních znalců (srov. NS 6 Tdo 2015)
 - zpravidla postačí, je-li nepravdivá odpověď alespoň na jednu otázku položenou zadavatelem posudku, nepravdivá jsou data alespoň ve vztahu k jedné metodě provedeného znaleckého zkoumání či jejích výsledků atd.
 - měřítkem hrubosti zkreslení je izolovaně daná odborná otázka, respektive zadání
 - i jen rozsahově nepatrná lež (například pozměnění jednoho číselného údaje) v jinak dokonale pravdivém a korektně zpracovaném znaleckém posudku může v konečném důsledku zakládat celkovou hrubou zkreslenost znaleckého posudku
- neúplnost znaleckého posudku je dána ve stejných případech jako hrubé zkreslení, od něž se liší jen tím, jakým způsobem pachatel dosáhne celkově zavádějícího výsledku
 - u hrubého zkreslení tak činí aktivním uváděním nepravdivých informací, u neúplnosti vynecháváním informací pravdivých; rovněž ani zde nezáleží na kvantitativním rozměru neúplnosti, ale na celkovém vyznění

3 T do 1483/2009 ze dne 23. 6. 2010, R 55/2011

- činnost znalce zapsaného v seznamu znalců (popřípadě přibraného ad hoc) spočívající v podání znaleckého posudku může být obstaráváním věcí obecného zájmu, neboť objektivní a nestranné vypracování znaleckých posudků, a tedy řádný výkon znalecké činnosti, je v zájmu celé společnosti, zejména je-li podkladem pro rozhodování nebo jiný postup státního orgánu
- jestliže takový znalec v souvislosti s vypracováním znaleckého posudku požaduje úplatek od jiného subjektu, než je zadavatel, a v posudku uvede hrubě zkreslené údaje, může se dopustit trestného činu přijímání úplatku podle § 331 TrZ
- i když zadavatel požadoval vypracování „odborného posudku“, pro závěr, že jde o znalecký posudek, je rozhodující skutečnost, že posudek vypracovala osoba, která je znalcem ve smyslu zákona o znalcích a že obsahuje zákonem vyžadované formální a obsahové náležitosti znaleckého posudku; navíc znalec pochopil, že má vypracovat „znalecký posudek“, takto jej označil a takto jej vyúčtoval

Zamlčení

- o zamlčení okolnosti půjde tehdy, jestliže znalec nebyl na tuto okolnost výslovně tázán; musí však vědět, že se jedná o okolnost, která má podstatný význam pro rozhodnutí
- znalec může naplnit znaky tohoto trestného činu tak, jestliže v písemném znaleckém posudku nebo při výslechu, v němž podává znalecký posudek nebo jej doplňuje, uvede úmyslně nepravdivý popis okolností, které v rámci znalecké činnosti zjistil, nebo zjištění okolností podstatného významu zamlčí, eventuálně úmyslně učiní v takto podávaném znaleckém posudku nepravdivý závěr
- trestný čin je zde naplněn tehdy, jestliže znalec tvrdí něco, co odporuje skutečnosti
- z hlediska trestní odpovědnosti znalce za spáchání trestného činu podle § 346 TrZ je nerozhodný výsledek řízení

- soudní znalec při výkonu znalecké činnosti nemá postavení úřední osoby a podání nepravdivého znaleckého posudku nezakládá proto znaky trestného činu zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 TrZ
- jestliže znalec před soudem, státním zástupcem nebo policejním orgánem, pokud koná přípravné řízení podle TrŘ úmyslně uvede při výslechu nebo v písemném posudku nepravdu o podstatných skutečnostech, které v rámci znalecké činnosti zjistil, nebo získané podstatné skutečnosti zatají, případně učiní v posudku nepravdivý závěr, dopouští se trestného činu křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku podle § 346/2 TrZ a to případně v souběhu s dalším trestným činem

6 T do 1188/2017 ze dne 11. 10. 2017

- trestný čin křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku je možno spáchat i s úmyslem nepřímým
- ke spáchání tohoto trestného činu se nevyžaduje, aby pachatel jednal ve snaze dosáhnout nějakého konkrétního výsledku; např. zproštění obžaloby obviněného, v jehož trestní věci svědeckou výpověď podává
- postačí i jen hrubá (laická) představa znalce, že sdělením nepravdivého podstatného údaje nebo jeho zamlčením může ohrozit zákonem chráněný zájem na správném zjištění skutkového stavu jako základu zákonného rozhodnutí, pokud je s tím současně srozuměn/smířen; na srozumění pachatele lze zpravidla usuzovat i z toho, že jde o údaj významný, a nikoliv jen podružného a nedůležitého charakteru
- v tzv. skutkové větě ve výroku rozsudku, jímž soud uznává obviněného vinným trestným činem podle § 346 TrZ je třeba uvést, v čem spočívalo jeho nepravdivé tvrzení

Rozhodnutí NS sp. zn. 5 T do 1367/2019-8288 ze dne 25. 2. 2021

- NS odmítl dovolání podané nejvyšším státním zástupcem v neprospěch obviněného R. D.
- připomněl, že v dokazování před soudy nebyla prokázána verze obžaloby, že by znalec R. D. vědomě předložil nepravdivý či hrubě zkreslený posudek ohledně ceny OKD; naopak sám upozorňoval, že některé majetkové hodnoty neoceňoval, protože to ani nevyplývalo z původního zadání s přesně stanovenou metodou pro ocenění akcií, k vypracování následně požadovaného doplňku posudku pak neměl dostatek informací, postupoval tak podle svého přesvědčení zcela v souladu se zadáním
- „V pátek 25. června 2021 mi přišlo z ministerstva spravedlnosti rozhodnutí, že mi přiznává za celou tu kauzu odškodnění 224 tisíc korun a nějaké drobné,“ řekl R. D.
- 22. 11. 2021 - Obvodní soud pro Prahu 2 se po více než dvou letech vrátil ke kauze kontroverzní privatizace důlní společnosti OKD z roku 2004; tentokrát však neřeší trestní odpovědnost aktérů případu, kterou už soudy definitivně odmítly, nýbrž žalobu na náhradu někdejšího soudního znalce R. D. který požaduje po státu odškodné za sedm let dlouhé nezákonné trestní stíhání ve výši takřka 6,82 milionu

Děkuji za pozornost

Otázky...???

prof. JUDr. Marek Fryšták, Ph.D.
Katedra trestního práva
Proděkan pro vědu a výzkum
Právnická fakulta Masarykovy univerzity
Veveří 70, 611 80 Brno
Tel. + 420 549 493 870, Fax. + 420 541 213 162
E-mail: Marek.Frystak@law.muni.cz